

Sammanfattning från KSLA:s seminarium: Kan entreprenörskap rädda landsbygden? Den 30 mars 2011.

Text: Gunilla Sandberg

Mer kunskap behövs för att förstå hur entreprenörskap på landsbygden fungerar. Det var såväl forskare som politiker överens om efter dagens seminarium: Kan entreprenörskap rädda landsbygden?

Ökad kunskap om landsbygdens entreprenörskap är speciellt viktigt för att veta vilka satsningar som ger de bästa effekterna på landsbygden. Företagsamheten är stor på landsbygden, men företagarna finns i mindre utsträckning än i tätorterna inom tjänstesektorn och andra tillväxtbranscher. Eftersom sambandet mellan nyföretagande och befolkningsutveckling är starkt, är denna fördelning till nackdel för landsbygden. Genom åtgärder ur bland annat *Landsbygdsprogrammet* finns dock vissa möjligheter att stimulera ett ökat entreprenörskap på landsbygden. Kommunerna har såväl ett ansvar som möjlighet att påverka mot en positivare utveckling på landsbygden. Det kommunala entreprenörskapet har till med en större betydelse på landsbygden än det har i staden.

Landsbygdsborna mer företagsamma

Att landsbygdsbefolkningen är mer företagsam än vad tätortsbefolkningen är visar en studie som presenterades av Kent Eliasson. Men en viktig skillnad är att branschmönstret mellan landsbygd och tätort skiljer sig åt. I tätort finns det en högre andel företagare verksamma inom tjänstesektorn medan det på landsbygden är primärnäringarna som dominerar.

Företagare som kombinerar det egna företaget med en anställning kallas för kombinatörer. De är särskilt framträdande på landsbygden men finns också till viss del i tätort, visar Kent Eliassons studie. Denna typ av företagande har många gånger liten ekonomisk omfattning, men kan vara ett viktigt steg på väg mot ett renodlat företagande.

Samma drivkrafter på landet som i stan

Cirka en procent gör inträde som renodlade företagare både på landsbygd och i tätort. Det ovan nämnda branschmönstret upprepas, där landsbygdens nyföretagare är störst inom primärnäringarna och tätortens återfinns i tjänstesektorn. Det samma gäller också för vilka branscher som de nya kombinatörerna är verksamma inom. Drivkrafterna för att bli egen företagare skiljer sig inte mellan landsbygd och tätort, enligt Kent Eliasson. Studien visar att egenskaper som företagsvana, finansiella resurser och familjelänkar samt regionala omgivningsförhållanden har stor betydelse för entreprenörskapet.

Mer nyföretagande i storstäderna

Hans Westlund förtydligade bilden av landsbygdens företagande genom att visa statistik över var de mest företagstätaste kommunerna i Sverige ligger. Trots att jord- och skogsbruksföretag exkluderats återfinns glesbygdskommuner i topp på listan. Men i listan över kommuner med högst nyföretagande toppar istället stortstadsregionerna. Bland kommunerna med lägst nyföretagande återfinns en rad brukskommuner. Hans Westlund poängterade att sambandet mellan nyföretagande och befolkningsutveckling är mycket starkt. Därför finns det också goda argument varför nyföretagande och entreprenörskap är viktigt att stimulera. För att företag ska överleva på en alltmer global

marknad med ständigt ökad konkurrens är innovationer nödvändiga. Innovationer brukar kopplas ihop med entreprenörer och leder företagen framåt. Saknas entreprenörer leder det till stagnation för såväl företag som bygder.

Omgivningen viktig för entreprenörskap

Hans Westlund bekräftar att entreprenörskapet till stor del är en följd av omgivningen, den sociala miljön och kulturen snarare än enbart personliga egenskaper. Begreppet entreprenörskap används mer och mer i fler sammanhang än enbart kopplat till nyföretagande och är därmed inte bara knutet till företag.

Andra typer av entreprenörskap

Samhällsentreprenörskap kan beskrivas som ett sektoröverskridande entreprenörskap med aktörer från olika sektorer och är oftast inte lönsam. Socialt eller civilt entreprenörskap används bland annat för nya organisationer, verksamheter eller metoder i civilsamhället. Politiskt entreprenörskap handlar om offentlig sektor (t.ex. kommunerna) och akademiskt entreprenörskap kan vara nya idéer och metoder i forskning och undervisning eller start av akademikerföretag.

Stimulerar Landsbygdsprogrammet landsbygdsutvecklingen?

För att stimulera entreprenörskap på landsbygden finns idag till exempel den regionala tillväxtpolitiken och strukturmedelsfonderna. Det som dock framförallt har betydelse för landsbygden är Landsbygdsprogrammet. Av Landsbygdsprogrammets årliga fem miljarder går dock cirka 85–90 procent till lantbrukare, det vill säga till 2,5 procent av den aktiva landsbygdsbefolkningen. Cirka 0,8 miljarder av medlen går till konkurrensförbättrande åtgärder i jordbruket och 0,5 miljarder går till entreprenörskapsåtgärder på landsbygden. Hans Westlund menade att det finns tunga argument för att jordbruket behöver stöd, men funderade samtidigt om Landsbygdsprogrammet verkligen används till landsbygdsutveckling när det är utanför primärnäringen som tillväxten sker.

Politiskt entreprenörskap

Hur samhället väljer att agera för att på olika sätt stimulera entreprenörskap har betydelse. Amy Rader Olsson har tillsammans med Hans Westlund studerat det politiska entreprenörskapet för att se vilka initiativ kommunerna tar och vilka effekter det kan få i det lokala samhället.

Politiskt entreprenörskap handlar om offentlig sektor. Det kan innebära nya former för beslutfattande och handläggning, samarbete med andra aktörer eller lokal utvecklingspolitik. Amy Rader Olsson har intresserat sig för kommunernas förmåga till innovation relaterad till lokalekonomisk utveckling. Sveriges kommuner har bland annat fått svara på vad de gör för att stärka näringslivsklimatet, hur samverkan med industrin och andra kommuner ser ut, vilka utvecklingsprojekt som bedrivs samt frågor kring lärande, benchmarking och marknadsföring.

De flesta kommuner visar sig ha olika samarbeten med industrin för att stärka det lokala näringslivet. Det vanligaste var initiativ för att underlätta för invandrare och kvinnor att starta eget (84 %) och stöd till utbildningsinsatser (65 %) samt olika marknadsföringsinsatser för att locka nya företag (76 %).

Vid mindre initiativ sker samverkan mer informellt och genom dialog, medan kommunerna i större projekt samverkar genom företagsbildning och stiftelser. Projekt som samfinansieras av industrin är

ofta olika typer av möten och evenemang eller kring ny infrastruktur (sportarenor, biobränsleanläggningar). De större initiativen får ofta olika typer av stöd från EU, strukturfonderna eller annat statligt bidrag.

Kommunal marknadsföring vanligast

När olika kommuner samarbetar är det främst marknadsföringsinitiativ som dominerar. Samarbete kring att attrahera turister (94 %) samt boende och företag (75 %) är det vanligaste. Kommunalt deltagande i olika typer av utvecklingsprojekt ger kommunerna mellan cirka 2–40 miljoner kronor men kräver också att kommunerna är med och finansierar. Många kommuner (57 %) har anställt en koordinator för EU-program. En vanlig samarbetsform bland kommunerna och inom EU projekt är benchmarking och lärande. Enkäter för att mäta företagsklimatet och den egna opinionen är vanligt. Inom marknadsföring är det vanligt att kommunerna gör specifika erbjudanden och annat som stärker kommunens identitet. Hälften av kommunerna gör regelbundet marknadsföring. Ett vanligt tema är till exempel inom turism, effektiv produktion, livskvalitet och ett bra näringslivsklimat.

Glesbygdskommunerna provar gärna nytt

Utifrån studien gjordes ett kommunalt entreprenörskapsindex som används för att testa sambandet mellan det politiska entreprenörskapet, befolkningsutveckling och sysselsättning. Indexet visar på att det i stortstadsområdet inte finns något samband medan det i lands- och glesbygden finns ett positivt samband. Amy Rader Olsson menar att en av förklaringarna till detta samband kan vara den press som glesbygdskommunerna känner på sig att prova nya saker medan man i storstadsregionerna inte har någon sådan press eftersom marknadskrafterna driver fram tillväxten.

Skillnader på ekonomiskt och kommunalt entreprenörskap

För att något nytt ska kunna provas krävs både att individer har kvalitet att driva processen framåt och att institutionerna ger stöd i förändringsprocessen. Det stämmer både med det kommunala och med det ekonomiska entreprenörskapet. Allt som tillämpas är knappast nytt för världen, men kan ändå vara värdefullt att prova i nya sammanhang. Det som skiljer det ekonomiska och det kommunala entreprenörskapet åt är den institutionsstruktur som finns runt den kommunalanställda. Det kan till exempel betyda att samverka med företag kan vara en utmaning när det gäller insyn och transparens för kommunen. Amy Rader Olsson beskriver skillnaderna mellan den ekonomiska och den kommunala entreprenören, där den förstnämnde agerar medan den senare måste navigera, samverka och samarbeta.

Stora skillnader på landsbygd och landsbygd

Att mer kunskap kring entreprenörskap på landsbygden behövs betonade Lars Pettersson från Jordbruksverket. Han ställde också frågan om landsbygden verkligen behövde räddas och svarade själv både ja och nej på denna fråga. Det finns landsbygdsområden som har stora befolkningsproblem men också andra områden där stor inflyttning sker. Det samma gäller för entreprenörskap och innovationer som är karaktäriserande för många delar av landsbygden men där motsatsen också finns. Industrisamhället finns till stor del kvar på landsbygden och därför är produktionen mer kapitalintensiv än i städerna där servicesektorn är större. Det gör bland annat att produktionsvärdena som genereras på landsbygden är mycket stora. Men det finns också många möjligheter för landsbygden att satsa på småskalighet och entreprenörskap. På landsbygden finns naturliga fördelar kopplat till naturen och miljön där till exempel livsstilsboende och nya möjligheter

med distansarbete. Det finns också tillväxtmöjligheter i de gröna näringarna inom exempelvis inom turism och mat.

Martin Olauzon från Tillväxtanalys poängterade även han att landsbygden ser olika ut. Befolkningsminskning är ett problem i många landsbygdsområden, men tittar man lite närmare på statistiken så finns det många tätorter i landsbygdsområden i hela Sverige som kraftigt ökar sin befolkning.

Svårt att göra de rätta sakerna

Moderatorn Göran Cars inledde den efterföljande paneldebatten med att knyta an till hur viktigt entreprenörskapet är för befolkningsutvecklingen på en ort men att det trots allt är svårt att göra de rätta sakerna och bad därför paneldeltagarna att fundera kring hur de skulle vilja utforma landsbygdsprogrammet för att utveckla entreprenörskapet på landsbygden. Riksdagspolitikern Ann-Kristine Johansson menade att vikten av att forskare och beslutsfattare kan mötas är stor. Hon efterlyste mer kunskap och diskussion mellan dessa grupper. Att det enda som kan rädda landsbygden är entreprenörskap var riksdagspolitikern Per Åsling starkt övertygad om. Men han menade samtidigt att de gröna näringarna har en stor potential och inte får glömmas bort när vi pratar entreprenörskap på landsbygden. Politikerna måste kratta manegen för de människor som vill förverkliga sina idéer, inte minst lokalt och regionalt. Det handlar om att hjälpa till med infrastruktur och företagsfinansiering. Politiken kan vara med och korrigera där det inte fungerar.

Hans Westlund ansåg att eftersom sambandet mellan entreprenörskap och befolkningsutveckling spelar så stor roll är det viktigt med mer forskning för att bättre förstå vad som ligger bakom detta samband. Kommunernas och allmänhetens attityder till entreprenörskap – det vill säga det sociala kapitalet – är också en viktig faktor som påverkar utvecklingen, menade Hans Westlund och där behövs mer kunskap.

Kommunerna mindre riskbenägna

Hur kan då kommunerna rusta sig bättre? Amy Rader Olsson poängterade att kommunernas roll är komplex eftersom de förvaltar medborgarnas pengar och de kan därmed inte vara lika riskbenägna som andra aktörer som finansierar olika företagsatsningar. Men hon berättade också samtidigt att det finns vägar att komma runt problemet genom olika samarbeten och informella nätverk som arbetar för att till exempel öka utveckling av tillgängligt riskkapital till en ort och där kommuner kan ingå som en viktig part. Kommunerna kan vara med och göra en hel del men det finns alltid för- och nackdelar.

Släpp entreprenörerna loss!

Per Åsling menar att det är av stort vikt att kommunerna är tillåtande. De måste ha en hög servicegrad och kunna lägga ut verksamheten på andra. Kommunerna ska inte problematisera utan istället skapa underlag och släppa ut entreprenörerna. För att vända utvecklingen måste vi låta alla som vill få utvecklas – då når vi entreprenörskap av dess rätta betydelse, ansåg Per Åsling.

Ann-Kristin Johansson höll med Per och menade att förändrade attityder behövs. Kommunerna har både ett ansvar och stora möjligheter. Hon menade att mötesplatser var viktiga för beslutsfattare på alla nivåer. Hon betonade också vikten av att börja tidigt med attitydförändringar, redan hos barn och ungdomar, och där har politikerna ett stort ansvar ansåg hon.

Paneldeltagarna var alla överens om att fler företagare på landsbygden behövs och det är viktigt att inte minst lokalt arbeta för att underlätta för deras etablering. Landsbygden har stora möjligheter men det krävs också att de värden och kvalitéer som finns där förvaltas och utvecklas på ett sådant sätt att det ger den positiva utveckling som efterfrågas.

Medverkande

Professor Göran Cars, avd. för urbana och regionala studier, KTH (moderator)

Fil Dr Kent Eliasson, Tillväxtanalys

Professor Hans Westlund, KTH och Internationella Handelshögskolan i Jönköping

Fil Dr Amy Rader Olsson, KTH

Fil Dr Lars Pettersson, Jordbruksverket

Avdelningschef Martin Olauzon, Tillväxtanalys

Riksdagsledamöterna Ann-Kristine Johansson (S) och Per Åsling (C)